

εἰς αὐτὴν ἐνασχοληθῶμενοι ἐργατικοὶ πλῆθυσμοὶ θέλουσιν ἀνοίξει διεξόδους ἀγνώστους μέχρι τοῦδε εἰς τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας, ἥτις θέλει κατασταθῇ καὶ αὐτὴ ἐπιστήμων καὶ πλουσία. Εἶναι δὲ μαθηματικὴ ἀλήθεια, σήμερον ὅτι ἡ γεωργία πλουτίζει τὴν βιομηχανίαν καὶ ἡ βιομηχανία πλουτίζει τὴν γεωργίαν, ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καλλιεργῶνται συγχρόνως καὶ αἱ δύο· καὶ δὲν δύναται μάλιστα νὰ ὑπάρξῃ ἀνεπτυγμένη γεωργία εἰς τοὺς τόπους, οἵτινες στεροῦνται βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου· διὰ τοῦτο οἱ ἄγγλοι θεωροῦνται, καὶ δικαίως, ὡς οἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων λαῶν ἐπιδώσαντες εἰς τὴν γεωργίαν, ἐπεὶ συγχρόνως εἰσὶν ὁ βιομηχανικώτατος καὶ ὁ ἐμπορικώτατος λαὸς τοῦ κόσμου.

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων καὶ ἐπομῶς ἄξιον τῆς συντόνου προσοχῆς καὶ τῆς ἀδιαλείπτου μερίμνης τῶν τε ἰδιωτῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡμεῖς δὲ διὰ τοῦ παρόντος ἀρθροῦ δίδομεν νύειν, ἀφινόντες τοὺς εἰδημονεστέρους καὶ ἀρμοδιωτέρους νὰ σκεφθῶσι καὶ ἐνεργήσωσι σκοπιμώτερον, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τοῦ πράγματος.

Ἀθῆναι, 25 Φεβρουαρίου 1865.

Κ. ΦΩΣΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Περὶ ἱαματικῶν ὑδάτων.

Ἀξιότιμε Κύριε Συντάχτα!

Λεχνᾶ 16 Ἰανουαρίου 1865.

Εἰς προηγουμένην τινὰ ἐπιστολὴν μου ὑπεσχέθην ὑμῖν νὰ σᾶς κάμω περιγραφὴν τινὰ περὶ τινων ἱαματικῶν ὑδάτων, κειμένων ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ δήμου Μυρτουντίων, ὁμοίων μὲ τὰ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. φύλλῳ τῆς Μελίσσης ἀναφερόμενα.

Τὰ προκείμενα ὕδατα κεῖνται εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου ἀντικρυ τῆς νήσου Ζακύνθου, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος

τοῦ φρουρίου Χελωνάτα (Χλουμούτζι), ἱστορικοῦ διὰ τὰ ἐπὶ τῶν σταυροφοριῶν καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος συμβάντα. Ἡ θέσις, ἐν ἣ ταῦτα κεῖνται, εἶναι ὁμαλὴ, ἀλλ' εἰς τὰς ὑπορείας τοῦ ὄρους καὶ τοῦ φρουρίου Χελωνάτα, ἀπὸ μακρὰν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ὁσμὴν θειοῦχον καὶ βορβορώδη, καθότι λιμνάζουν πολλὰ ὕδατα ἐκ τῶν περίξ ἀναβλύζουσων ὑδάτων, ἐξ ὧν δύο εἰσὶν αἱ κυριωδέστεραι πηγαί, ἡ θειοῦχος καὶ ἡ μεταλλικὴ. Εἰς τὴν πρώτην ὅλοι ἐν γένει οἱ χάλικες, αἱ πέτραι καὶ ἡ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ γῆ εἰσὶ περιβέβλημένοι μεθ' ἑαυτῶν ὕλην εἰς ἀρκετὸν πάχος, τὸ δ' ὕδωρ κλίνει πρὸς τὸ γαλακτώδες, ἔχει θειοῦχον ὁσμὴν. Εἰς τὴν δευτέραν ἀναβλύζει ἄφθονον ὕδωρ χρωματισμένον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ἡρέμα κυματίζον, κάμνει διαφόρους περιέργους χρωματισμούς, ἀπολήγοντας εἰς τινὰ ἐλαιώδη οὐσίαν, ὁμοίαν τοῦ ἐν τῷ πυθμένι πίθου ἐλαιολάδου (μούργας), τὴν ὁ παῖαν συνέλεγον καὶ συλλέγουν οἱ τοῦ πλησίον Μύλου Λίντζι μυλοβροί, μεταχειριζόμενοι αὐτὴν εἰς φωτισμόν.

Ἡ ὕλη αὕτη δίδει λαμπρὸν φῶς, διαρκεῖ πολὺ, δηλ. ἐὰν 50 δράμια ἐλαίου εἰς λύχνον καίονται εἰς 2 ὥρας, ἡ ὕλη αὕτη διαρκεῖ δίδουσα φῶς ἐπὶ 2 ὥρας μεθ' ἑαυτῶν 50, ἀλλὰ αἰσθάνεται τις καιομένην ἀποφορὰν ῥιτινώδη.

Εἶναι πολὺ βέβαιον, ὅτι τὰ ἱαματικὰ ταῦτα ὕδατα ἦτο γνωστὰ πρὸ πολλῶν αἰώνων, διότι διακρίνονται εἰσέτι τὰ εἰρηπια σπουδαίων οἰκοδομῶν καὶ λουτήρων, ἅτινα ἦτο γνωστὰ καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας ταύτης κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας. Πολλοὶ μετέβαινον χάριν θεραπείας, καὶ ἰδίως οἱ πάσχοντες ἀπὸ ἐξανθηματικῶν νοσήματων, ποδαλγίαν κλπ, ἀλλ' εἶναι πολὺ περίεργος ὁ τρόπος τῶν μέχρι τοῦ 1846 μεταβαινόντων ἐκεῖσε χάριν θεραπείας.

Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μέχρι τοῦ 1840, οἱ περίξ κατοικοὶ ἕνεκα παχυλῆς ἀμαθείας εἶχον τὴν πεποίθησιν, ὅτι εἰς τὸ Λίντζι (ἱαματικὰ ὕδατα) κατῴκουν δαίμονες καὶ νεράϊδες ὅτι κάμνοντες γάμους, κτυποῦν τύμπανα, ἅτινα καὶ πολλάκις ἤκουον κτυπόμενα, καὶ τὰ παρόμοια· ὁ θέλων λοιπὸν νὰ μεταβῇ ἐκεῖσε ἀσθενὴς συνωδεύετο ὑπὸ δύο ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, χωρὶς νὰ λαλοῦν εἰς τὴν προσέλευσιν καὶ ἐπάνοδον, ἐχόντων τὴν ἰδέαν ὅτι ἂν λαλήσουν, ὅχι μόνον δὲν θέλει ἰαθῇ ὁ ἀσθενὴς, ἀλλὰ θὰ τοῦ πάρουν τὴν φωνὴν τὰ ζωτικὰ καὶ ἀφοῦ δὲν ἐλάλουν μεταξὺ τῶν δὲν ἐλάλουν καὶ εἰς τοὺς συναντῶντας αὐτοὺς διαβάτας.

Μόλις ἐφθάνον εἰς τὸ Λίντζι ἐξέδουν τὸν ἀσθενῆ, τὸν ἐθετον

γυμνὸν εἰς τὸν λουτήρα (σγοῦρα) τῶν θειούχων καὶ μεταλικῶν ὑδάτων, τὸν ἑρρίπτον τρεῖς ὕδωρ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ λοιπὸν μὴ βρεχόμενον σῶμα μὲ ἀγγεῖον πῆλινον ἀμεταχείριστον, τῷ ἑδίδον κατέπινεν ἀπ' αὐτοῦ ὀλίγον, κατόπιν τὸν ἐνέδυνον μὲ καθαρὰ ἐνδύματα καὶ ἄφινον ἐκεῖ τὸ πῆλινον ἀγγεῖον, ἐν χαλκοῦν νόμισμα καὶ τὰ ἐνδύματα, ἅτινα ἐφόρει ὁ ἀσθενής· τοῦτο ἔπραττον διὰ τὸν ἐξῆς λόγον, ὅτι ὅπως αὐτοὶ ἀφίνουν τὰ ἐνδύματα, νόμισμα, καὶ ἀγγεῖον, θ' ἀφίσῃ καὶ ἡ νόσος τὸν πάσχοντα καὶ ἐπέστρεφον. Ἀπὸ πότε ἤρξατο ὁ τρόπος οὗτος τῆς μεταβάσεως εἰς Λίντζι τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἄγνωστον· δὲ, ἐθεώρησα ὅπως ἀπὸ σκοποῦ νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι γραῖα τις ὀγδοηκοντούτις μοὶ ἐδιηγήθη. α. Πρὸ χρόνων ἀσθενής τις μεταβὰς εἰς Λίντζι, ἐτέθη εἰς τὴν δεξαμενὴν, καὶ, ἐπειδὴ ἐν ᾧ τὸν ἑρρίπτον ὕδωρ εἰς τὴν κεφαλὴν ὠμίλησεν, ἀμέσως ἐστερήθη τῆς φωνῆς, μείνας θουβὸς ἐφ' ὅρου ζωῆς του ». πολὺ πειθανὸν ἐκ συμπτώσεως νὰ ἔλαβε τὸ γεγονὸς τοῦτο χώραν, καὶ οὐχὶ ὡς διηγοῦνται, δηλαδὴ διότι ὠμίλησεν ἄρα τοῦ ἐπῆραν αἱ Νεράιδες, ὡς λέγουσιν αὐτοὶ τὴν φωνήν.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιμείνης ἀπὸ ἄπειρον, ὡς ἐμὲ, ἐπιστημονικὴν περιγραφὴν, οὔτε ἐκ τίνων μεταλλικῶν οὐσιῶν σύγκεινται τὰ ὕδατα ταῦτα, ἐπὶ ποίων ἀσθενειῶν ἔχουσιν ἐπιρροήν, ἤκουσα μόνον, ὅτι εἶναι ἄξια προσοχῆς.

Καὶ τοι τοιούτων ὄντων, καὶ τοι ἐτησίως συνερχομένων πλέον τῶν 500 ἀνθρώπων, χάριν θεραπείας, τῶν περισσοτέρων θεραπευομένων, οὔτε οἰκήματα, οὔτε λουτήρες, οὔτε τροφή, οὔτε ἀσφάλεια, οὔτε τὸ ἐλάχιστον μέσον ὑπάρχει, ἀναγκαζόμενων τῶν ἀθλίων ἀσθενῶν νὰ μένωσιν εἰς τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτὸς ἐκτεθειμένοι, στερούμενοι παντὸς μέσου.

Ἀπὸ τὸ 1840 πολλὰ συρταφέρετα ἔκαμαν δι' ὅροι Διοικητικαὶ ἀρχαί, Μηχανικοὶ, Γεωμέτραι, πολλοὺς πολλάκις προϋπολογισμοὺς καὶ χωρομετρήσεις ἔκαμον, σχέδια καταστημάτων καὶ λουτήρων, ἀλλὰ τὰ πάντα ἔμειναν εἰς τὸ χαρτί, διὰ τὴν κακὴν μοῖραν τῶν μεταδαινόντων.

Σιμὰ ὅμως ὅλων τῶν ἄλλων ἐμποδίων καὶ τῶν ἀθλίων μέτρων τῆς πρώην Βασιλείας διὰ τὴν μὴ κατασκευὴν τῶν καταστημάτων ἐφύτρωσε καὶ ἕτερον.

Ἡ θέσις αὕτη τοῦ Λίντζι ἐνθα ἀναβρύουν τὰ ἱαμικὰ ταῦτα ὕδατα, ὁ παρακείμενος Μῦλος καὶ ἐν γένει τὸ χωρίον Κά-

στρου μετὰ τῆς περιφερείας τοῦ ἦτο ιδιοκτησία τοῦ Ὀθωμανοῦ Σεμοντίμπεϊ « Χοτομάνι » ἀπογόνου τοῦ ἐκ Χωτονίου ἱμπρικτάραγα τοῦ Σουλτάν Βεγιαζίτου τοῦ Β'. (ἂν δὲν λανθάνωμαι) τοῦ δορηκτῆτορος τῆς Ἡλείας, καὶ τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς τὸ ἔθνος ἔνεκα τοῦ δικαιώματος τοῦ πολέμου, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἱεροῦ ἀγώνος. ἐγκατασταθέντος εἰς τὴν Μονὴν Βλαχερνῶν τοῦ ἀρχidiaκόνου Γαβριήλ τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, ὁ τότε ὀπλρχηγὸς τῆς Ἡλείας Γ. Σισίνης ἐδωρῆσατο εἰς τὴν Μονὴν πρὸς χάριν αὐτοῦ τὸν Μύλον, ὃν καὶ νέμεται ἄχρι τοῦ νῦν ἡ Μονή· δυστυχῶς ὁμως ἀντὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν κτῆσιν τοῦ Μύλου, οἰκειοποιεῖται ἡ Μονὴ τὰ ὕδατα καὶ ἄπειρον ἔκτασιν ἐθνικῶν γαιῶν, κατὰ συνέπειαν ἐγεννήθη δίκη μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ τῆς Μονῆς καὶ κύριος οἶδε πότε θὰ τελειώσῃ, ὥστε ἡ κατασκευὴ τῶν καταστημάτων καὶ λουτήρων θὰ μείνῃ ἐπ' ἄπειρον μετέωρος.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς παρετήρησα διὰ τὴν πρόοδον τῆς πατρίδος καὶ τῶν φιλανθρώπων καὶ κοινοφελῶν ἔργων νυχθημερὸν ἐργάζεσθε, ἔκρινα καθήκόν μου νὰ σᾶς κάμω γνωστὰ ταῦτα, καὶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ συντελέσητε τὸ ἐφ' ὑμῖν εἰς τὸ κοινοφελές καὶ θεῖον ἔργον· καὶ δὲν εἶναι αἶσχος, ἐν ᾧ ἔχομεν καὶ πολλὰ καὶ ἀσυγκρίτως καλλήτερα τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἱματικὰ ὕδατα, νὰ μὴ φροντίζωμεν νὰ κατασταθῶσι τὰ ἰδικὰ μας χρήσιμα καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ἀλλὰ νὰ τρέχωμεν νὰ ζήτῶμεν μὲ πολλοὺς κόπου, καὶ μὲ ἀδρὰ ἐξοδα, ὅ,τι πρὸ τῶν ποδῶν μας ἔχομεν;

Τῆς παρουσίας μου πιστεύω, ὅτι θέλετε κάμει χρῆσιν, ἐπειδὴ δὲν δύναμαι νὰ καταχωρίσω ἄλλως εἰς τὸν τύπον ἔνεκα τῆς δαπάνης.

Ὁ πρόθυμος φίλος σας

Α. Δ. ΖΑΡΟΚΑΝΕΛΛΗΣ.